

1-6: Blåslampa och fotogenkök

Bakgrund

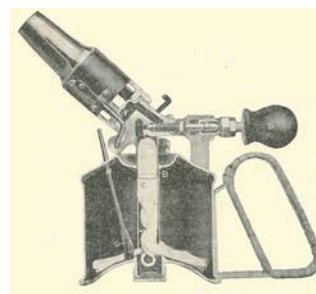
I det här avsnittet skall du studera två apparater som skapar värme på ett effektivt och ekonomiskt sätt. Tidigare konstruktion gick ut på att man har någon form av flytande brännbart material, till exempel olja eller fotogen och låter det brinna via en veke. Tekniken användes när man gjorde lampor. Men vill man ha högre temperaturer och kunna reglera denna.

Blåslampan och C R Nyberg

Carl Ragnar Nyberg föddes i Arbåga i Västmanland 1858. Han visade tidigt intresse för mekanik, och fick ofta i uppgift att laga trasiga mekaniska apparater. Han flyttade till sin morbror i Stockholm vid 17 års ålder, och intresserade sig för flygning. Han insåg att en propeller måste vara den drivande anordningen, och den borde placeras vertikalt så att maskinen skulle lyfta som en fågel. Han experimenterade med flygplansmodeller drivna av en- och tvåcylindriga ångmaskiner. De flög emellertid inte.

En fabrikör vid namn Boetius tillverkade maskiner som stämplade brännmärken i korkar till buteljer mm. Han klagade på att värma upp stämplarna. Nyberg satte i gång att tänka, och uppfann en slags blåslampa. Sådana fanns redan. Varje rörarbetare hade någon form av egen konstruktion, som alla hade ett gemensamt: de exploderade ofta.

Nybergs lödlampa hade en nykonstruerad brännare som gav en stark och het låga. Han tillverkade några demonstrationsexemplar, och insåg att skall det bli någonting av det hela så måste han starta en liten fabrikation. Detta skedde i en tvättstuga på Luntmakargatan 58 i Stockholm. Hans modifierade sin konstruktion genom att införa ett ”säkerhetsstift” så att om behållaren för fotogenet eller spriten blev för varm så lättade ventilen på trycket innan någon explosion skedde.

Nybergs blåslampa i genomskärning. Med vredet till höger reglerades lågans intensitet

Fotogenköket och F W Lindqvist

Matlagning skedde förr ofta över öppen eld. Det var med andra ord ingen snabb process, utan det tog tid att elda upp spisen innan själva matlagningen kunde starta. Fotogeneldade apparater fanns vid 1860-talet, men de var konstruerade som en fotogenlampa, så det blev inte så varmt. Lindqvist insåg att ett modernt fotogenkök måste bygga på en effektiv förgasningsteknik, något som en annan svensk uppfinnare, C Östlund, kommit på. Lindqvist förbättrade konstruktionen och tog patent på denna, och därmed var varumärket Primus skapat år 1891.

Primusköken erövrar världen

Varumärket Primus kom att innefatta allehanda anordningar för uppvärmning: Primuskök, blåslampor mm. Tillverkning skedde på Lilla Essingen i Stockholm. Huvudägare i företaget var Bernt August Hjort, och denne man kommer du i kontakt med när du läser om skiftnyckeln och J P Johansson.

Att arbeta med:

1. Vilken betydelse fick blåslampan och Primsuköken för Sverige och övriga världen?
2. Bernt August Hjort grundade ett företag som förutom Primuskök hade ett andra produkter på programmet. Vilka produkter var det, och vad heter företaget? Tips: knyt ihop begynnelsebokstäverna i namnet.